

This article attempts to compare the original text of some contemporary German literature, which is positioned as "women's novels" and translated into Russian fragments from the point of view of the adequacy and transmission of their content as well as social and linguocultural aspects. Matched fragments of the original texts of German novels' authors K. Gier, S. Fröhlich, I. von Kürthy and their translations into Russian are compared; inconsistencies between the original and translated fragments at the lexical, stylistic and social and cultural levels on the selected examples are shown. It is pointed out that the neglect of cross-cultural aspects of translation leads to a distortion of the original text and fiction loses its artistic specifics. It is emphasized that market relations in the field of literature adversely affected the quality, resulting in substandard of published translations, which don't reflect the social context adequately.

"Women's novels", the adequacy of the transmission, social and linguocultural aspects.

УДК 81' 25: 340.113

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ УСНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВИШАХ

Г.І. Сидорук, кандидат філологічних наук

Розглянуто сучасну методикау навчання студентів усного двостороннього перекладу з урахуванням його психолінгвістичних та лінгвістичних особливостей та особливих умов ефективності навчання цьому виду перекладу. Розглянуто та охарактеризовано базовий, технологічний та професійно-особистісний компоненти як складові професійної перекладацької компетенції.

Усний двосторонній переклад, професійна перекладацька компетенція, навчання усного двостороннього перекладу.

Дослідження в галузі перекладу і навчання різних видів перекладу стають все актуальнішими, оскільки переклад відіграє глобалізуючу функцію в сучасному світі. Процес входження України в світовий освітній простір і її участь в Болонській конвенції обумовлюють високий рівень володіння іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує нагальна потреба в двосторонніх перекладачах у сфері професійної комунікації [1–4]. Проте відсутня єдина система навчання майбутніх перекладачів усного перекладу, як і раніше робиться акцент на навчання тільки письмового перекладу.

Мета дослідження – визначення критеріїв оптимальних методів ефективності навчання усному двосторонньому перекладу з урахуванням умов, складових, принципів і факторів мовленнєвої діяльності. Мета зумовлена необхідністю розробки і впровадження сучасної методики навчання студентів усного двостороннього перекладу, що враховує особливості професійного іншомовного спілкування, в рамках якого здійснюється переклад, психолінгвістичні та лінгвістичні особливості усного двостороннього перекладу.

Виклад основного матеріалу. Ефективність навчання перекладачів усного двостороннього перекладу можлива за умови:

1) врахування специфіки професійної діяльності та професійного іншомовного спілкування. Зауважимо, що важливу роль у формуванні свідомого, відповідального ставлення до дисципліни і до майбутньої професії грає професійна клятва перекладача (St. Jerome's Oath), яку студенти виголошують обома мовами: - I swear to keep this Oath to the best of my ability and judgment. - I swear to be a loyal member of the translator's profession, respecting its history. I am willing to share my expertise with colleagues and to pass it on to trainee translators. I will not work for unreasonable fees. I will always translate to the best of my ability. - I will use my expertise to maximize communication and minimize misunderstanding across language barriers. - I swear that my translations will not represent their source texts in unfair ways. - I will respect my readers by trying to make my translations as accessible as possible, according to the conditions of each translation task. - I undertake to respect the professional secrets of my clients and not to exploit clients' information for personal gain. I promise to respect deadlines and to follow clients' instructions. - I will be honest about my own qualifications and limitations; I will not accept work that is outside my competence. - I will inform clients of unresolved problems, and agree to arbitration in cases of dispute. - I will do all I can to maintain and improve my competence, including all relevant linguistic, technical and other knowledge and skills;

2) обліку психолінгвістичних особливостей усного двостороннього перекладу;

3) навчання усному двосторонньому перекладу на основі спеціального комплексу вправ, спрямованого на формування знань, навичок та вмінь, необхідних для оволодіння усним двостороннім перекладом.

Здійснення такого виду перекладу вимагає стійкої сформованості професійної перекладацької компетенції, складовими якої є базовий, технологічний і професійно-особистісний компоненти. Базовий компонент включає знання та навички й уміння, необхідні для виконання усного двостороннього перекладу. Перші включають мовні знання, знання про переклад, знання про культуру країн рідної та іноземної мови тощо. Другі включають перекладацькі навички та вміння (вміння переключатись та концентруватись, аналізувати та синтезувати), а також комунікативні вміння в усному мовленні.

В усному перекладі складність полягає в одноразовому слуховому сприйнятті оригінального тексту та запам'ятовуванні, отже комплекс вправ

на розвиток навичок аудіювання включатиме письмовий переклад звукозапису, переклад-диктовку, вправи на прецизійні слова на слух. Метою цих вправ є розвиток таких вмій: технічних (вміння на слух розрізняти фонологічні пари та інтонаційні відтінки), мовних (знання і сприйняття на слух граматичних структур та лексики), мовленнєвих (вміння співвідносити звучання зі значенням), комунікативних (вміння зрозуміти звукову установку мовця).

Завдання усного двостороннього перекладу полягає у відтворенні фрагмента тексту іншою мовою, не спотворюючи змісту і зберігаючи стиль оратора, тому необхідно розвивати професійну пам'ять і вміння запам'ятовувати значні відрізки змісту на слух (саме змісту, а не його вираження мовою оригіналу) за допомогою мнемонічних прийомів і при виконанні вправ зорового сприйняття тексту і вправ зі складним аудіюванням.

Критеріями успішного перекладу є його точність і висока швидкість. Усний переклад вважається адекватним, якщо він не менш ніж на 80 – 90 % передає форму і суть оригіналу. Швидкість перекладу в цілому дорівнює швидкості мови оратора. Паузи між промовою оратора і мовою перекладача мінімальні. Умови роботи перекладача впливають на якісні показники перекладу. На нього негативно впливають невідповідність місця (шуми, галас), контамінованість мови оратора; фізіологічні дефекти мовного апарату, незакінчені репліки, розраховані на особливі знання співрозмовника, одночасні зауваження декількох осіб, прецизійна лексика тощо.

Технологічний компонент професійної перекладацької компетенції – це володіння технічними прийомами перекладу і перекладацькими навичками і вміннями (мовні заміни, ключові слова або ділянки тексту, мовна компресія, комплексні заміни тощо). Розвиток вміння переключатись на різні типи кодування відбувається за допомогою вправ з числівниками, перекладу з аркуша, вправ на створення асоціацій, на трансформації та мікрореферування. Важливо включати також переклади-перекази та абзацно-фразовий переклад для розвитку навичок мовної компресії та мовного розгортання, описового перекладу, генералізації, антонімічного перекладу, компенсації з метою удосконалення усного оформлення перекладу. Професійно-особистісний компонент включає морально-етичні якості перекладача, а також культуру й темп його мови.

Майбутніх перекладачів знайомлять з «моральним кодексом перекладача» та правилами ситуативної поведінки, які передбачають його повну адаптацію до ситуації, в якій він опинився. Всім відомий постулат про те, що гарним є той перекладач, який залишається «непомітним», тобто не відволікає на себе увагу будь-чим (одягом, помилками, запахом тощо). Недотримання професійної етики може спричинити виникнення конфліктів. Техніка усного мовлення спрямована на формування вміння чітко та ясно висловлювати думки іноземною мовою, на попередження буквально-го перекладу, на закріплення формул етикету. Культуру мовлення перекладача характеризує гарне оформлення тексту перекладу: граматично (порядок слів), лексично, стилістично (правильний підбір слів) й інтонаційно. Перекладач вимовляє чітко, приємним голосом, з відповідною інтона-

цією, в перекладі відсутня «кухня перекладача» (заповнювачі пауз, роздуми з приводу перекладу). У перекладача повинні бути сформованими вміння швидкої міжмовної трансляції з тим майже часом звучання перекладу, що й час звучання оригіналу.

У зв'язку з тим, що мовне спілкування іноземною мовою здійснюється під впливом трьох факторів, а саме: екстралінгвістичного, психологічного та лінгвістичного, в усному двосторонньому перекладі ці чинники також мають місце. Екстралінгвістичний полягає у знанні перекладачем предмету повідомлення, психологічний – у володінні різними типами професійного спілкування, а лінгвістичний – в його володінні мовою тексту оригіналу і перекладу. Провідним науковим підходом до відбору змісту та навчання усному двосторонньому перекладу є принципи: професійної спрямованості, свідомості, комунікативності, комплексності та диференційованості, взаємодії основних видів мовленнєвої діяльності, стилістичної диференціації, знання рідної мови, колективної взаємодії.

Навчання усного двостороннього перекладу ефективно за умови врахування психолінгвістичних особливостей перекладу, а саме: складність, специфічність, врахування особливостей підмов (переважання специфічної термінології, наявність у тексті характерних «лексичних та фонетичних пасток», речень умовних і в наказовому способі, еліптичних конструкцій, модальних дієслів тощо), а також типовості перекладацьких ситуацій у процесі професійного спілкування.

Зміст навчання усному двосторонньому перекладу має включати такі компоненти: мовні знання, мовленнєві навички та вміння, що дозволяють оперувати мовним матеріалом; професійні знання на достатньому для спілкування (аматорському) рівні; знання про перекладення; культурологічні знання; перекладацькі навички та вміння; загальнонавчальні вміння: вміння користуватися словниками, довідковою літературою, Інтернетом; текстовий матеріал для формування перекладацьких навичок і вмінь, а також для вдосконалення комунікативних умінь в усному мовленні; сфери спілкування, теми, моделі перекладацьких ситуацій для професійного спілкування.

Навчання можна проводити за допомогою комплексу вправ для навчання усного двостороннього перекладу, заснованого на принципах: поетапного формування перекладацьких навичок і вмінь; доступності; поступового наростання труднощів; повторюваності. Оцінка рівня сформованості компонентів професіоналізму (базового, технологічного, професійно-особистісного) в усному двосторонньому перекладі може здійснюватися за певними показниками. Сформованість професійно-особистісного компонента може визначатися на основі спостережень за поведінкою студентів під час виконання перекладу, тобто за дотриманням ними морально-етичних норм поведінки перекладача, якісних мовленнєвих характеристик перекладача, таких як лінійність, артикуляційна чистота, відсутність у промові «сміття», комфортна інтонація.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективності навчання перекладачів можна досягти за умов врахування специфіки про-

фесійної діяльності, психолінгвістичних особливостей УДП та навчання на основі особливого комплексу вправ. Базовий, технологічний і професійно-особистісний компоненти є складовими професійної перекладацької компетенції.

Список літератури

1. Алексеева И.С. Текст и перевод. Вопросы теории / И.С. Алексеева. – М.: Международные отношения, 2008.– 184 с.
2. Гавриленко Н.Н. Обучение переводу в сфере профессиональной коммуникации: Монография / Н.Н. Гавриленко. – М.: Российский ун-т дружбы народов, 2008. – 175 с.
3. Цуциева М.Г. Обучение военных врачей устному двустороннему переводу в ситуациях выполнения профессиональной деятельности (На материале немецкого языка): дис. ... канд. пед. наук / Цуциева Мария Геннадьевна. – СПб, 2006. – 250 с.
4. Харитоновна А.В. Особенности обучения устному двустороннему переводу [Электронный ресурс] / А.В. Харитоновна, Т.Н. Галинская. – Оренбургский гос. ун-т, – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Philologia/24833.doc.htm

Рассмотрена современная методика обучения студентов устному двустороннему переводу с учетом его психолингвистических и лингвистических особенностей и особых условий эффективности обучения этому виду перевода. Рассмотрены и охарактеризованы базовый, технологический и профессионально-личностный компоненты как составляющие профессиональной переводческой компетенции.

Устный двусторонний перевод, профессиональная переводческая компетенция, обучение устному двустороннему переводу.

Current methods of teaching students two-way oral translation are considered with their psycholinguistic and linguistic features and special conditions of the effectiveness of teaching this kind of translation taken into consideration. Basic, technological and professional-personal components as the constituents of professional translation competence are examined and characterized. Professional and personal components include ethical aspects of an interpreter, as well as the culture and pace of his/her speech. Future translators are supposed to be familiar with the "moral code of interpreter" and situational rules of conduct with full adaptation to the situation in which they are placed involved. Everyone is aware with the fact that a good interpreter is actually "invisible" in every way (speech, clothing, make up, body language, gestures, smell, etc.) not to draw attention to him-/herself. Failure to comply with professional ethics may cause conflicts. Speech technique is aimed at forming ability to clearly express thoughts in a target language, preventing literal translation and fixing formulas of etiquette.

Oral two-way interpretation, professional interpretation competence, training oral two-way interpreting.